

Kiemelkedő időszakok is vannak. Ilyenek elsősorban a bőjti idők: *nagybőjt*, *apostolok bőjtje* (Péter-Pál előtt), az *Istenszüldő bőjtje* (augusztus 1–14.), *karácsonyi előbbőjt* (november 15-től december 24-ig — az *advent* szót nem használják!). Vannak időszakok, mikor nem bőjtölnek még pénteken sem, ezek a *szabad hetek*, ilyen például a húsvét utáni, a *fényes hét*. A húsvétvasárnaptól pünkösdig tartó 50 napos időszak neve: *ötvened*.

Az egyes időszakokhoz különböző köszönések is kapcsolódnak. Húsvétkor: *Feltámadt Krisztus! — Valóban feltámadt!* Karácsonykor: *Krisztus születik! — Dicsőítsétek!* Míg az elsőknek sok helyen még az egyházi szláv nyelvű, román és esetleg a görög változatát is tudják, az utóbbi ma már csak karácsonyi játékok beköszöntőjében él. Az általános görög katolikus köszöntés: *Dicsőség Jézus Krisztusnak! — Dicsőség mindörökké!* Újabbban azonban használatos a *Mindörökké. Amen* válasz is.

Az egykori nemzetiségi etnikumok népi kultúráját átörökítő, zömében ma is földműves hazai görög katolikus vallású lakosság szokásai, nyelvi fordulatai még ma sem egészen ismertek. Még olyan kiváló és nagy tudású nyelvész, mint Knieszsa István munkájába is becsúszott nemismerésből adódó hiba. Ő a *cékla* szó szláv származtatását ismeretve írja: „legvalószínűbb az EtSz. szerint, hogy az egyházi szláv *svekla* átvétele (de mi köze a céklának a görög keleti egyházhoz?)” (SzJsz 114–5.) — Hadd adjuk meg itt a választ: az egykori Kárpátalján igen fontos bőjti étel volt a céklaleves!

Sasvári László

Adatok a bontófa tárgyi és nyelvi elterjedéséhez. Balassa I. A magyar kukorica (Bp., 1960.) c. munkájában ismertet egy — zsineggel, borszalaggal az újra vagy a csuklóra húzható — rövid cöveket, amellyel a kukorica-csővet burkoló száraz leveleket fellazítják. A fellazítás után a csőről könnyen lehúzzhatják a csuhét. A cövek neve *hántó*, *nyővező*, *szurkáló*, *tőr*. Balassa I. *bontófa* néven foglalkozik vele. Szerinte a Tiszántúlon, a Duna—Tisza közének északi részén és a Dunántúlon használják. A bontófáról a múlt század végénél korábbi feljegyzések nincsenek, de ettől az időtől kezdve a nagygazdaságok szorgalmazzák a csuhé nélküli törést s ezért alkalmazták a bontófát (i. m. 208—15; l. még Magy. Népr. Lexikon). Ez az egyszerű — az észak-amerikai és mexikói indiánoknál is használatos eszköz — a Szeged—Baja vonaltól délre is elfordul. Pénovázt A. a fenti két típusát mutatja be a bácskai Pacséról (A pacseri földművelés és állattartás szótára. Ujvidék, 1975. 66) s *fosztó* néven szótározza, de az öregek még *nyüvedző* néven is ismerik. Általános a bontófa használata a szerémségi magyaroknál. 1981 márciusában Ürögön (Irig) *törőszeg* néven jegyeztem le a nevét. A kukorica *susnyát* ('csövet burkoló levél') hasítják, lazítják fel vele mielőtt a csövet letörnék a szárról. Satricán (Šatrinici), Dobrodolon, Maradékon (Maradik), Herkócán (Hrtkovci), Platicson (Platičevo) szintén *törőszeg/törőszög* a neve. Napjainkban nemcsak fából készítik, hanem közönséges nagyobb szegből is. A Titeli fennsík szélén fekvő Vilovon a szerbek *prljak*, a titeli magyarok *cüvek* néven ismerik. Mindezekben a helyeken a Pénovázt A. által bemutatott, a jobbkezű mutató és középső ujjára húzható típusok ismeretesek (Balassánál l. a 93. b. képet). Penavin O. a kórogyi magyaroktól *szeg* néven említi (Szlavóniai szótár 3: 99). A *bontófá*-val foglalkozik Szolnok megye néprajzi atlasza is (I. I. 152—3, I. 2. 59). A megyében *cövek*, *fosztó*, *kocér*, *kucér*, *pecék*, *tőr* néven általános a használata, de a járszági részekben nem ismerik. Elterjesztésében a termelészövetkezetek is közrejátszottak. Ez a széles körű földrajzi elterjedés azt sejteti, hogy parasztságunk kezén már jóval a múlt század vége előtt meghonosodott.

Gunda Béla